

RESSENYES

Roura i Aulinas, Lluís. *Subjecció i revolta en el segle de la Nova Planta*. Eumo Editorial, Vic, 2006, 291 pp.

per Francesc Espinet Burunat (Universitat Autònoma de Barcelona)

Lluís Roura es proposa estudiar la dialèctica subjecció-rebel·lió, submissió-rebel·lia sobre i de la societat catalana d'aquesta època de culminació de l'absolutisme monàrquic, de reforçament de l'estat i de la crisi del sistema. Ho fa a partir d'una meticulosa indagació sobre la revolta barcelonina segurament més abraonada del segle XVIII històricament pertinent (1714-1808), la de les quintes del 1773, El mètode de subjecció és senzill: la violència administrada per l'exèrcit espanyol. La raó de la rebel·lia, també: "amor ciego y desmedido por la libertad, por la independencia, y por la nobedad" de la població catalana, o, dit d'una altra manera, el "republicano espíritu de la Plebe"⁴⁴.

314

El títol de l'obra ens explica prou bé el contingut del llibre.

D'una banda, la dualitat, la dialèctica diríem, entre els dos aspectes segurament més rellevants de la vida pública-política de la Catalunya del segle XVIII: el sotmetiment i la rebel·lia, la *subjecció* en què l'estat –l'estat absolutista fins a cert punt modernitzador⁴⁵– té a la societat catalana i la consegüent *revolta* d'aquesta contra l'estat.

I de l'altra, el marc jurídic-polític que fa possible aquesta situació i que és constantment present a uns i altres: les lleis i les institucions creades arran de la derrota catalana del 1714, que tenen la seva màxima expressió en la *Nueva Planta de la Real Audiencia del Principado de Cataluña* ("establecida por su magestad con decreto del diez y seis de enero de mil setecientos y diez y siete"), acompanyada de tot un desplegament legislatiu que en el seu conjunt és conegut com "els decrets de la Nova Planta". Aquesta Nova Planta consistí essencialment en tractar el Principat de Catalunya com a terra de conquesta, i per tant com a terra governada militarment, convertida en una immensa caserna-presó (un militar per cada trenta habitants com a mínim i cada vint com a màxim –prop de tres quartes parts a Barcelona-, durant aquest període, gairebé tres vegades més que al conjunt dels territoris de la monarquia espanyola), amb

⁴⁴Lucuce, 122, i *Ephemerides*, 78.

⁴⁵ I "modernitzar" no significa necessàriament "millorar". En tot cas aquesta modernització consistí essencialment, entre d'altres extrems i en el precís terreny del poder polític estatal, en la creació d'un complex sistema *ministerial* (les *secretarías*), que es superposà a l'antic sistema de *consejos*, de manera que el poder suprem de l'estat fins a cert punt s'anà autonomitzant respecte de la figura-persona del sobirà. Fou l'anomenat *despotisme ministerial*, terme possiblement molt més descriptiu de la realitat que no pas l'enganyós *despotisme il·lustrat* (en el sentit que la "il·lustració" no és pas una virtut que es doni per suposada en els ministres, sinó més aviat tot el contrari...). De tota manera, *absolutisme i despotisme*.

<http://seneca.uab.es/hmic>

ciutadelles militars des d'on s'encanonava la població civil –cas ben clar a Barcelona, des de Montjuïc i des de la Ciutadella, a part dels canons instal·lats a les mateixes muralles.

En la primera part de l'obra, Roura ens posa de manifest aquesta política militaritzadora del govern estatal, alhora que els intents de resistència de la població catalana a aquesta militarització, especialment resistències al reclutament. Amb alguna al·lusió a la continuïtat d'un pensament polític autònom català.

Però, com eix del seu escrit (pp.120-217), ens presenta la seva indagació sobre la revolta barcelonina segurament més abraonada del període, la de les quintes del 1773, on queda ben palesa l'al·ludida dialèctica subjecció-rebel·lió, submissió-rebel·lia en la societat barcelonina i, per extensió, catalana⁴⁶. L'estudia a partir de tota la bibliografia existent i del material arxivístic més consistent (com ara Pedro de Lucuce, *Precauciones contra alborotos...*, editat pel mateix Roura, Vic, Eumo, 2002), amb alguna joia-novetat (especialment l'anònim manuscrit *Ephemérides Coméntáneas...*, datat el 31 d'agost de 1774, de 103 folis, dipositat, com les *Precauciones*, a l'Archivo General Militar, a Madrid, vegeu nota 82, p. 126).

Els elements centrals que cal retenir d'aquest motí de les quintes serien: la negativa de la societat catalana a què sigui un sorteig –i no la decisió de la pròpia societat- el mètode per a resoldre quins són els homes que han de servir el sobirà en el seu exèrcit; l'autònoma creació d'un cos representatiu *ad hoc* –la *Diputación de Cataluña*⁴⁷- per a manifestar davant del sobirà quina és la voluntat d'aquesta societat i quines són les raons que l'avalen (voluntat d'integració en l'estat espanyol si la societat catalana és considerada com un agent polític amb veu pròpia; decisió catalana sobre quins agents econòmics li són necessaris –en la seva fase expansiva present- i quina força de treball pot destinar a la milícia); davant la negativa estatal, esclat de la revolta a Barcelona (4 de maig), en la que participen directa o indirectament els diversos estaments de la població; després de les topades entre els militars i els civils (2 morts i 11 ferits), aturada provisional per part del capità general del procediment de quintes, vista la força de la rebel·lia quantitativament i qualitativa (amb presència des del bisbe Climent fins als gremis, la diputació dels quals va ser àmpliament tolerada); acabada la revolta, noves peticions dels diversos estaments per tal que no es portessin a terme les quintes; negativa estatal a la retirada de les quintes; sortida pactada, en que es porta a terme un sorteig fictici (11 de juny), que dona com a resultat l'extracció de les cèdules de los “prefixados quintos”, entre “silbos y carcaxadas, que después tuvieron muy plausible interpretación”⁴⁸; posterior persistència de certa desobediència civil alhora que de la repressió més o menys encoberta; i celebració en la literatura popular dels fets de l'avalot.

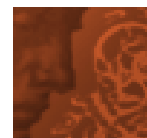
A continuació Roura plantejarà la creació de la *Junta de gobierno del Principado de Cataluña* (1775) com un intent d'establir una institució, que, mantenint les anteriors de l'audiència, la capitania general, la intendència i els corregiments, com a puntals bàsics, fes més eficaç la política de control del Principat⁴⁹. De fet, però, fou tot un fracàs, cosa que posa de manifest la seva discreta desaparició durant els anys vuitanta (ni tan sols hi ha constància de la seva mort oficial).

⁴⁶ Roura deixa ben clar que -tant per a les autoritats espanyoles de tota mena, com per a la mateixa població catalana- allò que succeïa a Barcelona era una vàlida mostra de la temperatura del Principat i un exemple proactiu del comportament del seu poble.

⁴⁷ Denominació no gens neutra, com els mateixos agents espanyols manifesten, i que recordava temps passats.

⁴⁸ Lucuce, 116.

⁴⁹ Basa el capítol en els lligalls 326-330 de la secció Audiència de l'ACA.

I, finalment, ens assenyalarà la continuïtat de la revolta, especialment amb els rebomboris del pa del 1789, l'excepcionalitat durant la Guerra Gran (1793-1795) i la conflictivitat dels anys de crisi dels primers vuit-cents.

Conclourem amb allò que és la conclusió major del propi Roura: els motins, avalots,

rebel·lies de l'Antic Règim (en el nostre cas, totes les esmentades i algunes altres) han de ser imprescindiblement considerades com elements d'una lluita central (i no pas accidents menors) contra aquest règim, elements que ens permetran entendre la seva conversió en revolucions en el moment de la crisi de l'estat absolutista. Sí, les revoltes són un element intrínsec a l'Antic Règim, però, alhora l'element que porta en sí mateix l'autodestrucció d'aquest règim. Així hauríem d'entendre la sentència: "No és una revolta, senyor, és una revolució."

Només un retret, no a l'autor, sinó a l'editor: trobem a faltar els utilíssims apartats de fonts i bibliografia, i un índex analític.

Francesc Espinet Buruna

Mañà Terré, Teresa. *Les biblioteques populars de la Mancomunitat de Catalunya (1915-1925)*. Pagés Editors, Lleida, 2007, 121 pp.

316

per Maria Lluïsa Fernández Clarés (Universitat Autònoma de Barcelona)

El llibre *Les biblioteques populars de la Mancomunitat de Catalunya (1915-1925)*, publicat l'any 2007, és fruit de la tesi doctoral de la professora Teresa Mañà Terré llegida a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona l'any 2005. Aquesta obra analitza l'origen de les biblioteques populars creades l'any 1915 per la Mancomunitat de Catalunya i el seu desenvolupament fins al maig de 1925, data de supressió d'aquest organisme polític per la dictadura de Primo de Rivera. Així mateix, la monografia destaca pel seu caràcter únic ja que, si bé la Mancomunitat ha generat una àmplia bibliografia, no hi ha cap altre estudi sobre les biblioteques populars de la Mancomunitat, exceptuant el llibre dedicat a *L'Escola de Bibliotecàries, 1915-1939* (1994) de la professora Assumpció Estivill. Tal com destaca l'autora l'objectiu de l'obra "és mostrar que les Biblioteques Públiques de la Mancomunitat eren un projecte innovador que s'articulà a partir d'un ampli programa polític, especialment rellevant en l'àmbit de la cultura i de l'educació, i que aconseguiren implantar-se gràcies al convenciment dels responsables, la preparació del personal i l'aplicació d'uns sistemes únics dins del panorama bibliotecari del país."

La Mancomunitat, federació de les quatre diputacions provincials catalanes, es constituí l'abril de 1914 i, malgrat no disposar de capacitat legislativa ni d'un sistema de finançament propi, aconseguí dur a terme en els seus pocs anys d'existència una admirable tasca en el camp educatiu i cultural, de la qual destacà per la seva novetat i rellevància l'obra de les Biblioteques Populars. L'any 1915 la Mancomunitat va aprovar el *Projecte sobre la instal·lació a Catalunya d'un sistema de biblioteques populars* i tres anys després s'inauguraven les primeres biblioteques. Durant els anys de la Mancomunitat, les biblioteques tingueren un creixement progressiu fins a arribar a